

Pietiniai panevėžiškiai: bendrieji Ramygalos šnektos bruožai

Violeta Meiliūnaitė

Lietuvių kalbos institutas

Esminiai žodžiai: pietų panevėžiškiai, Ramygalos šnektą, bendrinė kalba, tarminės kalbos ypatybės.

Šiame straipsnyje, remiantis tarminių garso įrašų ir Lietuvių kalbos instituto Tarmių archyve saugomų transkribuotų tekstų analize, aptariami pagrindiniai Ramygalos šnektos bruožai. Reikia atkreipti dėmesį, kad ši šnektą kol kas nėra susilaukusi tikslingesnio dėmesio, nors beveik galėtų būti laikoma pietų panevėžiškių patarmės etalonu. Kadangi Ramygalos šnektą yra Lietuvos tarminio peizažo dalis, ji aptariama kitų rytų aukštaičių ir rytų aukštaičių panevėžiškių tarminių ypatybių kontekste. Be to, stengiamasi nubrėžti šios šnektos kitimo kryptis ir parodyti jo intensyvumą.

1. Panevėžiškių tarmė ir jos skaidymas

Pristatant panevėžiškių tarmę, dažniausiai nurodoma, kad tai didžiausia rytų aukštaičių tarmė. Todėl natūralu, kad kalbos ypatybės ne visame plote yra vienodos. Beveik visi tarmių tyrėjai atkreipia dėmesį, kad į akis krinta akivaizdus šiaurinės ir pietinės dalių skirtumas. Viena iš priežasčių, kodėl jis susiformavo, galėtų būti laikomas substratas. Visai tikėtina, kad šiaurės panevėžiškių patarimei formotis įtakos turėjo žiemgalių gentinė kalba, o pietų panevėžiškių atveju reikia svarstyti apie aukštaičių gentinės kalbos virtimą lietuvių kalbos tarme.¹

Pagrindiniai skiriamieji dviejų panevėžiškių dalių požymiai – galūnių redukcija ir kirčio atitraukimas. Šiaurinėje tarmės dalyje veikia visuotinis kirčio atitraukimas², t. y. kirtis atitraukiamas iš trumpos ir cirkumfleksinės galūnės į priešpaskutinį žodžio skiemenį, pvz.: *sèn' karėi.vę ~ seni kareiviai* (Pakruojis), *viėnes mē.tės ~ vienais mėtais* (Klausučiai), *nù e.lė.kõ ~ nù i.lėkiaũ* (Pakruojis), *žmó n's vę.ses laikes norė dava prabagotėt̃ ~ žmónės visais laikais norėdavo prabagotēt* (Šeduvà), o pietinėje dalyje kirtis paprastai keliamas į ilgą priešpaskutinį žodžio skiemenį ir tik iš trumpos galūnės, pvz.: *baisi šviėsu nežmó nišku iš dunğaus ~ baisi šviesà nežmóniška iš dangaus* (Velniakiai), *nežinõ. || seňáu kitaĩ.p | kitaĩ.p ~ nežinaũ, seniaũ kitaĩp, kitaĩp* (Garuckai), *ne_madũ ||*

Dr. Violeta Meiliūnaitė,
Lietuvių kalbos instituto
Geolingvistikos centro
vyresnioji mokslo darbuotoja

Straipsnis „Versmės“ leidyklai įteiktas 2012 07 09, serijos „Lietuvos valsčiai“ Lietuvos lokaliųjų tyrimų mokslo darbų komisijos įvertintas 2014 11 17, pirmą kartą paskelbtas 2016 12 30 elektroninio serialinio leidinio „Lietuvos lokaliniai tyrimai“, ISSN 2029–0799 visatekstėje svetainėje www.llt.lt. Straipsnio kodas elektroniame serialiniame leidinyje yra LLT:2016-45/29-292/LI.

¹ Žr. žemėlapių iš: Kiaupa Z., Kiaupienė J., Kuncevičius A. *Lietuvos istorija iki 1795 m.*, Vilnius, 1995, p. 34.

² Zinkevičius Z. *Lietuvių dialektologija*, Vilnius, 1966, p. 13–17; Kačiuškienė G. *Šiaurės panevėžiškių tarmės fonologijos bruožai*, Vilnius, 2006, p. 5.

ne_madṽ | sá.ka ~ ne madà, ne madà, sãko (Šilaĩ). Kai kuriais atvejais atkreipiamas dėmesys, kad šis atitraukimas nėra visai nuoseklus – kartais kirtį galinti išlaikyti ir trumpa galūnė, ypač kai priešpaskutinis skiemuo trumpas, arba jis gali būti apibendrinamas kamiene (net jei galūnė tvirtapradė), pgl.: *šakṽ ~ šakà, visi ~ visì, sù nam³ ~ sùnám⁴*.

Taip pat gerokai skiriasi ir žodžio galūnės balsių redukcija – šiaurinėje tarmės dalyje balsiai redukuojami kur kas stipriau ir virsta murmamaisiais garsais.⁵ Įprasta manyti, kad pietinėje panevėžiškių dalyje visi nekirčiuoti užpakalinės eilės galūnės balsiai sutraukti į neįtemptą *u* tipo balsį, žymimą *u*, o priešakinės eilės balsiai sutapę į *i* – neįtemptą *i* tipo balsį, pvz.: *má.lku pri.dedu | išvė.r̃du || ti_vir̃.švs i_apí.dægvs ~ málkų pridedi, išvėrdi; tei viršūs i apidega* (Šilaĩ), *viėnus žmó gvs klá.usi | kur_põ nvs ~ viėnas žmogùs kláusia, kur põnas* (Gaivėniai). Kai kurių mokslininkų teigimu, taip pat elgiamasi ir žodžio viduje – nekirčiuotose pozicijose esą taip pat turimi *u* ir *i*.⁶ Vis dėlto būtų sunku visiškai su tuo sutikti, bent jau remiantis dabartiniais duomenimis. Dažnai kamieno balsiai ištariami aiškios kokybės, nors kartais dėl greito kalbėjimo tempo galima ir didesnė redukcija, pvz.: *ti_tadṽ namō n vė.žv | rukúoji ~ ti tadà namōn vėža, rokúoji* (Šilaĩ), *kù.bilvs | žinō. tadṽ putó.ja ~ kùbilas, žinaū, tadà putójo* (Tūtiškiai). Galima svarstyti, kokios priežastys skatina aiškiau nei tradicinėje patarmėje skirti šaknies balsius.

Pietinė panevėžiškių patarmė ribojasi su šiaurės panevėžiškiais (Ėriškiai, Uliūnai, Kařsakiškis)⁷, rytų aukštaičiais anykštėnais (Troškūnai, Grybūliai), rytų aukštaičiais širvintiškiais (Taujėnai, Kunigiškiai, Jakūtiškiai), vakarų aukštaičiais šiauliškiais (Surviliškis, Truskavà, Pagiriaĩ). Įvertinus gretimų patarmių įtaką, visą pietų panevėžiškių plotą galima sąlygiškai skirti į tris dalis – rytinę, centrinę ir vakarinę (žr. 1 lentelę ir 1 pav.).

1 lentelė

Pietų panevėžiškių ploto skaidymas pagal gretimų patarmių įtaką

Pietų panevėžiškių dalis	LKA punktai	Įtakos turinčios kalbinės sistemos
Rytinė dalis	Kařsakiškis (204), Mėžiškiai (234), Narbutai (269), Troškūnai (271), Traūpis (303), Grybūliai (304), Radžiūnai (339), Taujėnai (374), Kunigiškiai (409), Jakūtiškiai (446)	1. rytų aukštaičiai anykštėnai, 2. rytų aukštaičiai širvintiškiai

³ Šiuo atveju galbūt būtų tiksliau kalbėti apie kirčio apibendrinimą tam tikrame žodžio skiemenyje, o ne apie kirčio atitraukimą.

⁴ Plačiau žr. Šukys J. Rytų aukštaičių pontininkų ir vakarinių pantininkų tarmių būdingosios ypatybės, *Lietuvių kalbotyros klausimai*, Vilnius, 1962, kn. 5, p. 179.

⁵ Dėl to, ar šiauriniai panevėžiškiai žodžio gale taria murmamuosius garsus, kalbininkų nuomonės išsiskyrė. Abiejų aiškinimų šalininkai turi gana svarių argumentų. Viena vertus, skardžiųjų priebalsių neduslėjimas (*vař.g^s*), antrinių dvibalsių neatsiradimas (*ži.l^s*), veiksmazodžių es. l. 1 a. ir būs. l. 3 a. nesutapimas (*rõš^o ~ riša : rōš ~ riš*) – leistų teigti esant murmamuosius garsus (Jaunius, 1898, 127; Girdeņis, Zinkevičius, 1966, 143; Kačiuškienė, 1983, 24–36; LKA II, 18, 22–26 ir kt.); kita vertus, formų su išmestu niekada nekirčiuojamu balsiu

(*bá.lts, né.š*) turi ir kitos tarmės, be to, trumpieji balsiai iškrenta ir atvirose, ir uždaroje galūnėse ir tiesiog susidaro priebalsių samplaikos, aiškinamos priebalsių savybėmis, o ne murmamojo balsio būvimu, taigi ir jo žymėti nėra reikalo (Baranauskas, 1898, 76; Būga, 1924, 82–83; Būtėnas, 1932, 168, 169; LKT, 33, 35, 237–259, Garšva, 2000, 170 ir kt.). Apibendrinus abiejų teorijų šalininkų mintis buvo atliktas eksperimentinis tyrimas, kurio išvados leidžia kalbėti, kad balsio požymių galiniuose žodžių segmentuose nerasta, o diferencinę reikšmę turi arba priebalsiai (duslumo–skardumo opozicija), arba viso žodžio akustiniai/prozodiniai požymiai (plačiau žr. Bacevičiūtė, Leskauskaitė, 2006, 4–9).

⁶ Šukys J. *Ėriškių tarmės aprašas* (rankraštis), Vilnius, 1959, p. 154, 155.

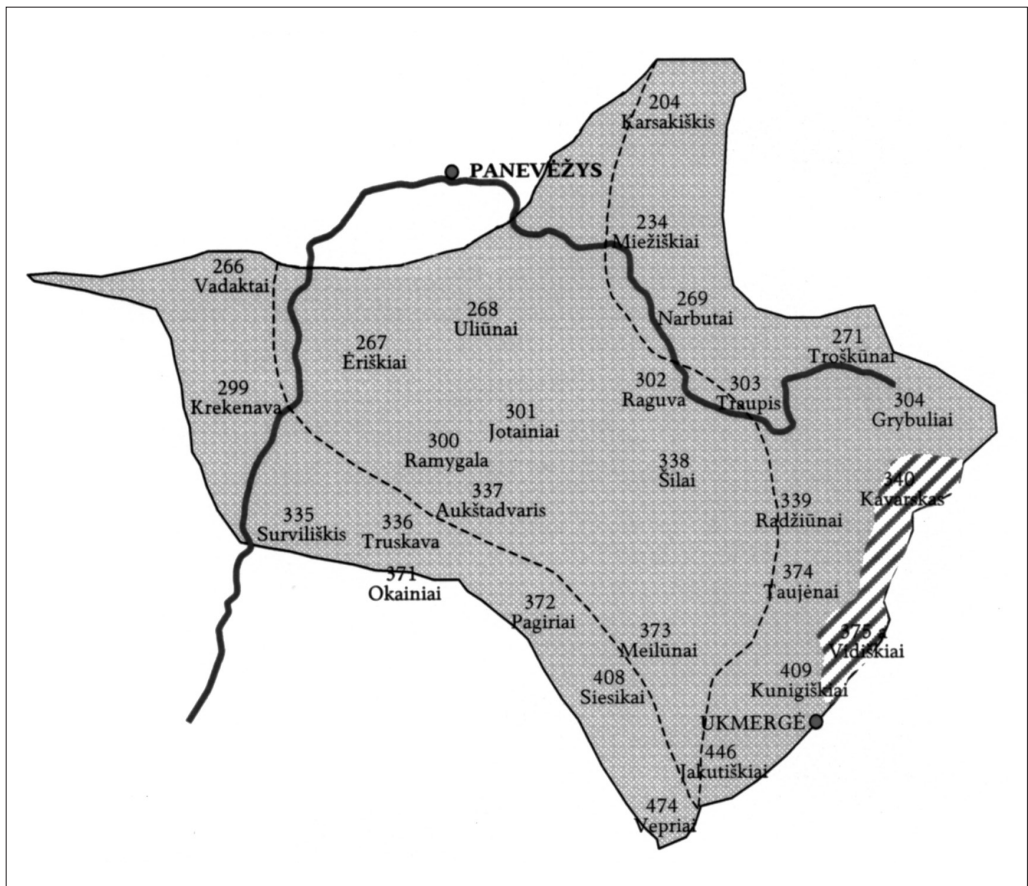
⁷ Skliaustuose nurodomi pietų panevėžiškių patarmės vietovės, atsidūrusios tarmių paribyje.

(tęsinys)

Pietų panevėžiškių dalis	LKA punktai	Įtakos turinčios kalbinės sistemos
Centrinė dalis	Ēriškiiai (267), Uliūnai (268), Ramýgala (300), Jotainiai (301), Raguvà (302), Aukštàdvaris (337), Šilai (338), Meilūnai (373)	
Vakarinė dalis	Krekenavà (299), Surviliškis (335), Truskavà (336), Pagiriai (372), Siesikai (408)	1. vakarų aukštaičiai šiauliškiai

Reikia turėti galvoje ir tai, kad visas tris dalis nuolatos veikia bendrinės kalbos normos. Visiškai suprantama, kad arčiau tarmių sandūros esančiose šnektose susipynusios pietų panevėžiškių ir kaimynų kalbos ypatybės. Todėl nenuostabu, kad, pavyzdžiui, Kašakiškyje konkuruoja sąlyginis ir visuotinis kirčio atitraukimas – čia gali būti pasakoma ir *sakò.*, ir *sàkò ~ sakaũ*, o apie Taujėnus netvirtapradžiai žodžio galo dvibalsiai vienbalsinami dvejopai: pagal panevėžiškių arba pagal širvintiškių dėsnius, pgl.: *labė.* ir *labvi' ~ labaĩ*. Taigi labiausiai tikėtina, kad mažiausia kitų kalbinių sistemų poveikio patiria centrinis plotas, kuriam ir priklauso Ramýgala ir jos apylinkės.

1 pav. Pietų panevėžiškių ploto skaidymas pagal gretimų patarmių įtaką

2. Ramygalos šnekta

Ramygala yra miestelis Panevėžio rajone, įsikūręs maždaug 25 km piečiau Panevėžio, ir minimas gerokai anksčiau nei Panevėžys. Jau XIII a., maždaug tuo metu, kai susiformavo lietuvių kalbos tarmės, istoriniuose šaltiniuose randami gyvenvietės įvardijimai *Remigale*. Ramygalai 1957 m. suteiktos miesto teisės, iki šiol tai vienintelis miestas Panevėžio rajone.

Ramygalos šnekta, esanti centrinėje pietų panevėžiškių dalyje, gali būti viena iš tipiškiausių patarmės šnektų. Tiesa, kaip ir visa pietų panevėžiškių patarmė, ji neturi itin ryškių specifinių ypatybių, brėžiančių aiškią ribą tarp patarmės ir bendrinės kalbos. Taigi yra palyginti lengvai paveikiama kitų kalbinių sistemų – gretimų tarmių arba bendrinės kalbos.

2.1. Ramygalos šnekta – rytų aukštaičių šnekta

Kaip ir kitiems rytų aukštaičiams, ramygališkiams būdinga tai, kad:

1) mišrieji dvigarsiai *am, an, em, en* verčiami *um, un, im, in* (*kuūmpas* 'kampas', *lú.ŋgas* 'langas', *tiūpe* 'tempia', *liūjgvas* 'lengvas');

2) nosinius *a, ɛ* (bet kurioje žodžio vietoje) keičiami įvairaus ilgumo (tai priklauso nuo kirčio) *u, i* (*žu.sis* 'žąsis', *ú žuolas* 'ąžuolas', *kī šti* 'kėsti', *kā.ti* 'katė');

3) vietoje junginių *le, lė* dažniausiai turimi nepalatalizuoti *la, lę* (*lā.das* 'ledas', *sá.ula* 'saulė', *lá.isti* 'leisti', *pelá* 'pelė');

4) po kirčiu atsidūrę trumpieji balsiai gerokai ilginami (*bú.va* 'buvo', *ví.sas* 'visas');

5) žodžio pradžioje *e* ir netvirtapradis *ei* dažniausiai keičiami *a, ai* (*á.žeras* 'ežeras', *aīna* 'eina');

6) trumpinami visų nekirčiuotų skiemenų ilgieji balsiai (*givė.nimas* 'gyvenimas', *sunė.lis* 'sūnelis').

Ramygalos šnektai būdingi ir dauguma pietų panevėžiškių bruožų.

2.2. Ramygalos šnektos kirtis

Kirtis šiai šnektai labai svarbus – nuo jo labai priklauso skiemenų ilgumas ir kokybė. Nekirčiuoti skiemenys gerokai trumpėja, jų garsai redukuojami, o kirčiuotų skiemenų trumpieji balsiai ilginami, o ilgieji – išlaiko kiekybę.

Aprašomai šnektai būdingas sąlyginis kirčio atitraukimas – kirtis atitraukiamas tik iš trumposios galūnės į priešpaskutinį skiemenį (dažniausiai ilgą), pvz.: *diėnu* 'diena', *kàtus* 'kates'. Skirtingai nuo bendrinės kalbos, ramygališkiai (kaip ir dauguma panevėžiškių šnektų) nėra linkę apibendrinti kirčio veiksmažodžių priešdėlyje *per-*. Paprastai visi priešdėliniai veiksmažodžiai kirčiuojami pagal tuos pačius dėsnius, jei *nūneša*, tai ir *peñneša*, jei *nunėšti*, tai ir *pernešti*. Tiesa, dėl bendrinės kalbos įtakos, kirtį gali gauti ir *per-*.

2.3. Ilgieji skiemenys Ramygalos šnekte

Kirčiuoti ilgieji balsiai ir dauguma dvigarsių Ramygalos šnekte išlaiko savo kiekybę ir kokybę, jie tariami kaip bendrinėje kalboje: *nù | šiēna padė dauom* 'nu, šieno padėdavom', *suūčē ia mē.tai* 'suėjo metai', *dabar *ramí galēs kù.nigvs išvā.ra* 'dabar Ramygalos kunigas išvaro'.

Nekirčiuoti ilgieji balsiai dažniausia gerokai redukuojami – jie keičiami papras-tesnės, neutralesnės, mažiau įtemptos artikuliacijos garsais. Ramygalos šnekoje garsais *v* ir *ι* verčiami nekirčiuoti *u*, *i* ir *o*, *uo*, *ė* (*virė.lis* ‘vyrelis’, *grūdė.lis* ‘grūdėlis’, *žmugė.lis* ‘žmogelis’, *puodė.lis* ‘puodelis’). Vietoje nekirčiuoto dvibalsio *ie* ramygališkiai, kaip ir dauguma pietų panevėžiškių, taria trumpą *e*, kartais su *ė* atspalviu (*snegė.lis* ‘sniegėlis’, *nuuė.į mės un_pá.graba gėdó ĩ_jo* ‘nuėjom mes į šermenis giedot jau’).

Pietinėje panevėžiškių tarmės dalyje, kuriai, be Ramygalos, dar priskiriami Jotainiai ir Truskavė, tvirtapradžiai *an*, *am* paprastai verčiami į *vn*, *vm* (*lú.ngvs*, *sú.mtūs*), o *en*, *em* išlaikomi nepakitę (*gvė.ñf*, *pė.mpe*). Tvirtagaliai ir nekirčiuoti *an*, *am*, *en*, *em* dažniausiai verčiami į *vn*, *vm*, *in*, *im* (*rvjku* ‘ranką’, *kuñpus* ‘kampas’, *pijku* ‘penki’, *tūpk* ‘tempk’). Nosiniai garsai *q*, *ę* taip pat siaurinami ir verčiami *u*, *į* (*žū sis žąsys*, *grī šī* ‘grįžti’, *vaiku* ‘vaiką’, *ká.ti* ‘katę’, *nė.ši.s* ‘nešęs’).

Tradiciciškai įprasta, kad tvirtagaliai ir nekirčiuoti dvibalsiai *au*, *ai*, *ei* galūnėse verčiami garsais *o*, *e*, *ę* (*sakō* ‘sakau’, *vī rē* ‘vyrai’, *ká.tē* ‘katė’, *pá.ėmō i_pafsī.nešō namó.læ túos paveiks[lū.kvs]* ‘paėmiau i parsinėšiau namolio tuos paveikslukus’). Vis dėlto naujausi panevėžiškių ypatybių tyrimai rodo, kad šis vertimas nėra visai sistemingas – kai kuriais atvejais dėl kalbinių ir prasminių priežasčių, dvigarsiai gali likti.⁸

2.4. Trumpieji skiemenys Ramygalos šnekoje

Kaip ir visi panevėžiškiai, ramygališkiai labai trumpina ir redukuoja trumpųjų galūnių balsius – jie sutampa į du tik tarimo eile besiskiriančius garsus arba jų net visai negirdėti. Dažniausiai visi trumpieji galūnės užpakalinės eilės balsiai virsta į *u* panašiu, tik visai silpnu garsu *v* (*ná.mvs* ‘namas’, *nė.šv* ‘neša’), o priešakinės eilės balsiai – į *i* panašiu, bet kur kas silpnesniu garsu *ι* (*katīs* ‘kates’). Atskirais atvejais garsas gali būti ir visai raiškiai ištariamas – ypač tada, kai kalbama apie mažiau žinomą dalyką arba kai norima ką nors sakinyje ypač pabrėžti. Ir priešingai – kai kalbama greitesniu tempu ar apie pašnekovams puikiai žinomus dalykus, paskutinis skiemuo gali visiškai netekti trumpojo balsio (žr. toliau pateikiamus tekstų pavyzdžius).

Kaip ir daugumos kitų tarmių, bet skirtingai nuo šiaurės panevėžiškių, Ramygalos šnektos atstovai kirčiuotus trumpuosius negalūninius *u*, *i* yra įpratę ilginti ir tarti siaurai, t. y. nekeisti balsio kokybės (*pī.rmv* ‘pirmas’, *kū.řmis* ‘kurmis’, *bū.va* ‘buvo’, *vī.svs* ‘visas’).⁹

2.5. Garsų pridėjimas ar išmetimas žodžio pradžioje ir tarp morfemų

Kai žodis prasideda kirčiuotais *uo* ar *ie*, dažniausiai atsiranda pridėtiniai garsai *v* ir *j*, pvz.: *vúogv* ‘uoga’, *vúosis* ‘uosis’, *įiená* ‘iená’. Jei žodžiai prasideda junginiu *v + u*, dažniausiai priebalsis *v* numetamas, pvz.: *ú.nduo* ‘vanduo’. Tokiais atvejais, kai priešdėlis baigiasi, o šaknis prasideda balsiu, kad būtų patogiau tarti, tarp jų dažnai įterpiamas priebalsiai *v* ar *j*, pvz.: *nuvė_je* ‘nuėjo’, *pá.jeme* ‘paėmė’, *nuuė.į mės un_pá*.

⁸ Plačiau žr. Meiliūnaitė V. Galinių netvirtapradžių *ai*, *ei*, *au* nevienbalsinimo atvejai pietų panevėžiškių patarmėje, *Žmogus ir žodis*, Vilnius, 2006, t. 8, p. 46–48; Meiliūnaitė V. Netvirtapradžių žodžio galo dvibalsių vienbalsinimo tendencijos pietų panevėžiškių patarmėje, *Lituanistica*, Vilnius, 2008, t. 54, p. 51–59.

⁹ Šiaurėje pakeičiama kur kas ryškiau. Nepailgėjęs balsis *u* virsta trumpuoju *o* (*pòlks* ‘pulkas’, *sòk* ‘suka’). Nepailgėjęs *i* verčiamas dvejopai: prieš minkštą priebalsį ir žodžio gale tariamas trumpas *ę* (*kėř* ‘kiti’, *mėškėlš* ‘miškėlis’), prieš kietą priebalsį tariamas trumpas supriešakėjęs *o* (*pī.ñogs* ‘pinigas’, *kū.ñogs* ‘kunigas’). Išimtį sudaro šiaurės rytų panevėžiškių kampas apie Biržus, kur nepailgėję *u*, *i* išlaikomi sveiki.

graba 'nuėjom mes į šermenis'). Kai kuriuos priebalsius žodžio gale ramygališkiečiai dėl progresyvinės asimiliacijos (prieš priebalsį einančio priešakinės eilės balsio poveikio) taria ypač minkštai (*gaidš* 'gaidys', *kodė́l* 'kodėl', *gerí n* 'geryn', *kaip_nebú f* 'kaip nors').

2.6. Žodžių formos ypatumai Ramygalos šnekte

Ramygališkiečiai, kaip ir dauguma rytų aukštaičių, kartais dar pavartoja dviskaitos formų. Dažniausiai tai vardažodžių vardininko ir galininko bei veiksmažodžių antrojo asmens formos, pvz.: *turėje te tėvus du sūnu i doì du.kteru* 'turėjo tėvas su sūnus ir dvi dukteris', *abu.du ašiva* 'abu eisime', *du.metù* 'du metus'. Tiesa, mokslininkų pastebėta, kad šis dviskaitos galininko liekanos vartojamos paprastai tik su skaitvardžiu *du* ar *dvi*, tokia skaitvardžio vartoseną su dviskaitinėmis formomis rodo, jog pagrindinį reikšmės krūvį čia turi skaitvardis, o ne dviskaitos forma.¹⁰ Šnekte įprasta vartoti trumpesnes, greičiausiai iš kitų kamienų pasiskolintas, naudininko ir įnagininko galūnes, pvz.: *tam vīrv* 'tam vyrui', *dúonv su medù* 'duona su medumi'. Asmeniniai įvardžiai visoje panevėžiškių patarmėje, taigi ir ramygališkių, linkstami sustiprinti – jie pailginami pridėtiniais garsais: *á.šen* 'aš', *tú.jen* 'tu', *jí.ne* 'ji'.

3. Šnektos tekstų pavyzdžiai

300 (Ramygalos) punktas; Panevėžio r., Panevėžio r. sav., Garuckų k. Įkalbėjo Bronė Gabolienė (Ilekytė), gim. 1926 m. 2005 m. įrašė V. Meiliūnaitė. Įrašas CD 968 RAP 73 Nr. LM215416 saugomas Lietuvių kalbos instituto Geolingvistikos centro Tarmių archyve.

Kaip seniau šventes švėsdavo

[O tai jaunystėje per Kalėdas, per Kūčias neburdavot?] nu_tė. | má.lku atnė.šdauom | a_ti_apkabí.ndauom tvōra || kėp_sėnāu tvō rōs || kiek_ąpōru | a_lī.šnu || nu_i_žė.mū || un_viená.m | pu_čì | tēi.(p) pu_lėkštutì pá.dedı žė.mū | kitam_ražuñ.ti | kitam_žieda || nu_i_dabar atēi.k | ka_ištrá.uksu || jėi.bv žė.mū | tì | ti_miř.sı | jėi_ražuñ.ti | dauatkū bú sı | ı_jėi.bv žieda | aψsižė.nisı šemė.t_jo || ahá. || ti_nū | bú daųa tá. padarāu | dāugāu āš nešāu_ķdaųo tú. nab-- || nu_ųō(t) tu._dvá.šu || kėp_šāū.kı || sá.ka | dabar *ramí galēs kú.nigus išvá.ra | kās | kas_nebegā.l(ı) išvarí t̄ || mes_nė. || āš_nė. || āš bú.rtu nė. | nė. | nė. || āš_ėi.daųo. | āš nešāū.ķdaųo | nė. | nė. || nu_kai.p | kai.p_tı sakí daųa || tuōs_tı | žieda | tá_tı | ti_darí daųom | darí daųom || nū | šiēna padė daųom || tē. | a_ti_pá.šniku || gi_sėnāu bú daųa i_pāšnikė. labjāu || bú daųa t̄rečė.dėni | šaštā.dėni | i. | piņktā.dėni || ı_dabar ti_vienus piņktā.dėnis pá.šnikus || i_tė. nu_šėšó.lika mē.tu | sėnāu nu_septiñū. mē.tu || bú daųa | pá.šnikus | nu_septiñū. || mē.tu || nu_i_ėi.daųa i_pri_kumū.niņos | mažū.tis lá.išdaųa | ba_tik_mó.kv puteřá.uť || puteřūkus mó.kv | i_lá.iži pre_kumū.niņos || ı_dabar ti_visó.kv egzaminū. | visó.kv bažnī_čō reĩ.kı ėĩ.t̄ || bí.ški kitaĩ.p | ví.skus kitaĩ.p || dabar kė.p ta(s)_*staní.sloųus nú.mire | tì || nežinō. || sėnāu kitaĩ.p | kitaĩ.p || āš | tu._pá.rtaru nė. | āš ne_nė. || sá.ke | be_skarė.lēs ne- | nevalnė daųa ai.t_jo bažnī_čō | pri_kumū.niņos ||

[O tai jaunystėje per Kalėdas, per Kūčias neburdavot?] Nu tai, málku atnėšdavom, a tē ('ar ten') apkabíndavom

¹⁰Plačiau žr. Kazlauskas J. *Lietuvių kalbos istorinė gramatika*, Vilnius, 1968, p. 129, 130.

tvōrą. Kaip seniau tvōros. Kiek apōrų ('statinių'), a lišnà ('neporinė'). Nu i žēmių. An vienám, po čià, teip po lēkštutē pàdedi žēmių, kitam rožaņtį, kitam žiedą. Nu i dabař ateik, ką ištrauksi. Jeiбу ('jeigu') žēmių, tei, tei miřsi, jei rožaņtį – davatkà būsi, o jeiбу žiedą – apsižēnysi ('susituoksi') šiemēt jau. Ahā. Tei nū, būdavo tą padaraū, daugiau āš nešaūkdavau tū nab[āšninkų] ('mirusiųjų'). Nu vòt ('štai') tų dvāsių. Kaip šaūkia. Sāko, dabař Ramýgalēs ('Ramygalos') kūnigas išvāro, kās, kas nebegāli išvarýt. Mes nē. Aš nē. Āš būrtų nē, nē, nē. Āš eidavau, āš nešaūkdavau, nē, nē. Nu kaiř, kaiř tę sakýdavo. Tuōs tei, žiedą, tą tei, tei darýdavom, darýdavom. Nū, šiēno padédavom. Tei, a tę pāsniką. Gi seniau būdavo i pasnikaĩ labiaū. Būdavo trečiādienį, šeštādienį, i, penktādienį. O dabař tei vienas penktādienis pāsnikas. I tai nuo šešiólíka mētų, seniau nuo septynių mētų. Būdavo pāsnikas nuo septynių. Mētų. Nu i eidavo i prie komūnijos, mažutēs léisdavo, be ('jei') tik móka poteriáuti. Poteriukūs móka, i léidžia prie komūnijos. O dabař tei visókių egzaminų, visókių bažnýčio ('bažnyčioje') reikia eiti. Biškį ('truputį') kitaip, viskas kitaip. Dabař keip tas Stanislovas nūmirē, tei. Nežinaū. Seniau kitaip, kitaip. Aš, tų pėrtarų ('prietarų') nē, āš ne nē. Sākē, be skarēlēs ne---, nevalnédavo ('nebuvo galima') eiti bažnýčio ('bažnyčioje') prie komūnijos.

Literatūra

- Bacevičiūtė R., Leskauskaitė A. Dėl šiaurės panevėžiškių „murmamųjų“ balsių (eksperimentinis tyrimas), *Žmogus ir žodis: Didaktinė lingvistika*, Vilnius, 2006, t. 8 (1), p. 4–9.
- Барановский А. Замѣтки о литовскомъ языкѣ и словарь, Санктпетербургъ, 1898.
- Būga K. Kirčio ir priegaidės mokslas, *Rinktiniai raštai*, Vilnius, 1961, t. 3, p. 19–84.
- Būtėnas P. Aukštaičių tarmės okuojančios pašnektės sienos, *Archivum Philologicum*, Kaunas, 1932, t. 3, p. 168–193.
- Garšva K. Šiaurės vakarų panevėžiškių „murmamieji balsiai“, *Lietuvių kalbotyros klausimai*, Vilnius, 2000, kn. 43, p. 165–175.
- Girdenis A., Zinkevičius Z. Dėl lietuvių tarmių klasifikacijos, *Kalbotyra*, Vilnius, 1966, kn. 14, p. 139–148.
- Явнисъ К. Поневѣжскіе говоры литовскаго языка (Продолжение), *Памятная книжка Ковенской губернии на 1899 годъ*, Ковна, с. 1–31.
- Kačiuškienė G. Šiaurės panevėžiškių murmamųjų balsių fonetinės ypatybės, distribucija ir fonologinė interpretacija, *Kalbotyra*, Vilnius, 1983, kn. 34, p. 24–38.
- Lietuvių kalbos atlasas 2: Fonetika*, Vilnius, 1982.
- Lietuvių kalbos tarmės* (chrestomatija), Vilnius, 1970.

Straipsnis numatomas spausdinti „Lietuvos valsčių“ serijos monografijoje „Ramygala“ (vyr. redaktorė ir sudarytoja *Gražina Navalinskienė*).

Straipsnio kalbos redaktorė *Teresė Gužauskienė*, korektorė *Gražina Navalinskienė*, anglų k. redaktorius, vertėjas *Aloyzas Pranas Knabikas*.

Straipsnis recenzuotas ne mažiau kaip dviejų mokslininkų ekspertų.

Straipsnio priedai skelbiami atskirai tam skirtuose leidinio skyriuose:

1. Straipsnio santraukos lietuvių ir anglų kalbomis.
2. Žinios apie autorių.

Nurodymai dėl straipsnių naudojimo (citavimo): Skelbiant ar bet koku būdu panaudojant bet kurį elektroninio serialinio leidinio „Lietuvos lokaliniai tyrimai“ svetainės www.llt.lt straipsnį ar jo dalį kartu su juo privaloma skelbti leidinio „Lietuvos lokaliniai tyrimai“ visą nesutrumpintą pavadinimą, jo tarptautinio standartinio serialinio leidinio numerį ISSN 2029-0799, interneto svetainės www.llt.lt pavadinimą, tomo (darbo) sutartinį kodinį pavadinimą, straipsnio autorių, straipsnio pavadinimą, „Lietuvos valsčių“ serijos ir monografijos, kuriai straipsnis parašytas, pavadinimus bei straipsnio pirmojo paskelbimo serijos monografijoje ir jo paskelbimo svetainėje www.llt.lt datas (jei šios datos sutampa, skelbiama viena – paskelbimo svetainėje www.llt.lt data).